

Primera: malgrat la sonada victòria de la primera, els seus assaigs sempre guarden una penetrant aroma antropològica; segona: com el mateix autor assenyala en el text «Literatura i antropologia», sovint no és gens senzill distingir els escrits dels uns i els altres, antropòlegs i escriptors. Ens presenta les diverses cares de la qüestió en una aguda successió d'arguments i contraarguments, i mostra amb precisió analítica les similituds, diferències i confusions existents entre tots dos. Cal advertir, però, l'afició que té Joan Francesc Mira —i que repeteix en altres ocasions— per desconcertar la lectora i el lector proposant preguntes ambigües o conclusions obertes en lloc de donar respostes i solucions clares. ◀

Carles Cabrera

EL MÓN D'AHIR

La història viscuda: Memòries

Joan B. Culla

430 pp., 2019, Barcelona, Pòrtic

La història viscuda és el títol de la darrera obra de l'historiador Joan B. Culla (Barcelona, 1952). Lliscava jo Twitter avall —talment ell, que confessa haver-se negat en redó a formar part d'aquesta exhibició pública de les xarxes socials!— quan, de sobte, vaig ensopegar amb la piulada d'algú que proclamava amb entusiasme l'aparició estel·lar de les memòries cullianes. Retuitar-ho i agenciar-me el llibre va ser tot u.

L'escriptor es demana si, a l'edat que té, encara no és massa d'hora per encarar el capítol de memòries, però ens confessa que sent que s'està tornant vell. Ho nota per com actuen els joves polítics de la primera línia o en veure la traça amb què manegen els aparells electrònics els estudiants universitaris que es matriculen a les seves classes d'Història de la Universitat Autònoma de Barcelona, a la qual duu vinculat tota la seva carrera. És un món que ja no entén. Per això no és casual que hàgim encetat aquesta recensió esmentant les noves tecnologies, per tal com és evident que sobretot Twitter ha envaït el terreny de la política, i Culla, que no està disposat a entrar en el joc, constata l'estranyesa que li provoca això de la «nova política» i l'empobriment que se'n deriva, de tot plegat. Té la sensació de desplaçat d'un temps, al qual pertany, que a poc a poc va quedant enrere, i, a la vegada,

l'assalta com a historiador la necessitat peremptòria de llegir-ne testimoni escrit. Cal aclarir, en aquest punt, que el títol no és gens capció. Les nostres expectatives de lector ens podrien induir a pensar que això tan grandiloqüent de *Memòries* podria ser només una calculada operació de màrqueting comercial, però aniríem ben lluny d'osques. L'assaig de Culla, val a dir-ho, compleix el que promet, és a dir, oferir-nos unes memòries amb totes les lletres. I en aquest sentit, el títol de *La història viscuda* no pot resultar més adequat, perquè fixa la mirada de l'historiador que dona compte des de la talaia del present de la seva pròpia experiència pretèrita. Per això, l'obra, bastant lineal per deformació professional, es troba dividida a tall de capítols temàtics d'època: el batxillerat, la universitat, la presència a la premsa i la televisió —el Culla més mediàtic—, Israel, l'Europa de l'Est amb el símbol de la caiguda del mur de Berlín, la sorollosa sortida d'*El País* arran de la deriva ideològica d'aquest diari, etc.

Emprendre aquesta tasca memorialística podria haver estat un estímul massa temptador, i un autèntic repte el fet d'evitar caure en detalls massa nimis d'especialista, eternitzar-se en determinades explicacions i acabar resultant feixuc per al lector. Res a veure amb un Culla que controla perfectament els ressorts del gènere per esquivar tots aquests paranys. La seva prosa resulta dúctil, entenedora i sense entrebancs. És irònic i sorneguer quan toca, i divertit i graciós quan convé; sap calcular sempre la mesura justa per no passar-se de rosca.

Comença, com se sol fer de costum, amb les arrels familiars, el naixement, els pares, els avis... Els Culla són oriünds del País Valencià, de Vinaròs. Probablement procedien de la vila de Culla, que hauria originat el llinatge. La família participà d'aquell contingent d'aragonesos, murcians i valencians que formaren part de la primera onada migratòria que s'establí al Principat entre el 1880 i l'esclat de la Gran Guerra. S'instal·laren a Terrassa per ocupar-se en la indústria, però el seu avi es mudà al Poblenou. Allà confluïrien amb la línia materna, descendent d'aquelles famílies vuitcentistes que es veïeren atretes pel creixement urbà i les noves possibilitats de feina que oferia la Ciutat Comtal d'aleshores. Als anys vint eren a la França Xica, zona perifèrica del Poblenou obrer, i a la dècada dels trenta, sense haver-ne sortit, en una àrea ja més confortable i ben ubicada. Fou aleshores que els seus progenitors es traslladaren a l'Eixample sense desvincular-se el pare de l'antic barri, encara que això l'obligués a travessar mig Barcelona. En aquest nucli humil, nasqué Culla durant la postguerra.

Cresqué en un entorn treballador, de pares sigil·losament catalanistes (defensors de la llengua, recordaven la mort de Companys, lectors escadussers de *Serra d'Or...*)

i íntegrament catalanoparlant —de bilingüisme diglòssic en realitat. Ben entrats els seixanta, Culla assisteix a l'arribada de la segona fornada immigratòria, aquest cop de castellanoandalusos, que fan que els catalans abandonin llurs cases per altres de més benestants i que aquests lloguers els assumeixin aquests *altres catalans*, que també comportaran canvis en els usos lingüístics —haurem de deixar de parlar per sempre més de diglòssia.

A La Salle no rebé un ensenyament religiós repressiu; la Formación del Espíritu Nacional no passava de ser una maria i no sentia ningú del seu entorn lloar el general Franco. El context autoritari, en aquesta tessitura, no passava de ser un sump-tuós marc oficial en què la classe mitjana es podia començar a permetre adquirir un habitatge d'estiu arran de mar, fer viatges per Espanya o als països occidentals d'Europa, o veure els pares convertint en realitat llur somni que el fill d'uns menestrals esdevingués universitari. Tot això coincidí, a l'Estat espanyol, amb la segona meitat del franquisme, la que arranca amb el Pla d'Estabilització del 1959.

D'una banda, de ben jove, Culla s'empassava les «Historias» de l'Editorial Bru-guera, les biografies de Stefan Zweig o els grans clàssics de la literatura juvenil i uni-versal de la sèrie «Grandes Novelas Históricas», i potser això li despertà ben aviat el cuquet de la història. O bé foren els viatges organitzats a París, Roma, els Països Baixos, Lisboa, Madrid o Grècia, en què excel·lí com a cronista i ho traduïa tot com a intèrpret gràcies als seus coneixements rudimentaris de francès. Per això, quan arribà l'hora d'ingressar a la universitat, ho va fer amb el benentès que no estudiaria res que no fos Història. Ben prest compregué que això de la docència li provava, i ja enfocà la tesina tenint al cap la idea de compaginar recerca i ensenyament. És d'aleshores ençà que el seu camp de treball se centra, bàsicament, en l'estudi de la història sociopolítica de la Catalunya contemporània. La tesi de llicenciatura s'ocupava del sistema català de partits durant la Segona República, mentre que la tesi girà entorn del lerrouxisme. I tota aquesta producció que iniciaria llavors s'ha mantingut constant en l'ús de la pròpia llengua, la que mai li ensenyaren a escola, la que hagué d'aprendre pel seu compte.

En aquell context universitari en què majoritàriament hom flirtejava amb el comunisme, foren aquests els qui maldaren per incorporar-lo als seus posicionaments, però Culla se'n desentengué, de la mateixa manera que ha refusat posteriorment participar de qualsevol aventura política. Tal volta per individualisme, aquest socialdemòcrata reconeix que li costaria de sotmetre's a la disciplina de qualsevol formació o doctrina, la qual cosa no ha impedit que, sense vehicle propi —això darrer és més aviat anecdòtic—, hagi assistit, des de les primeres eleccions demo-

cràtiques, a una multitud de congressos de formacions polítiques bàsicament amb representació parlamentària a Catalunya (devers 150 del 1982 ençà). De tot això, se n'ha derivat un arxiu personal de dimensions bastant considerables a hores d'ara. Uns dietaris que òbviament ha consultat i aprofitat per a la confecció del volum que tenim entre les mans, i dos recomanables i profusos estudis, editats pel segell La Campana, dedicats a AP-PP i ERC, respectivament, sota els títols de *La dreta espanyola a Catalunya* (2009) i *Esquerra Republicana de Catalunya: Una història política* (2013), a part d'un breu opuscle d'encàrrec sobre *Unió Democràtica de Catalunya: El llarg camí* (2001).

D'alguna manera, doncs, el clima de la Transició el posava en contacte per primera vegada amb la «història present» dels flamants partits polítics trotskistes, falangistes, independentistes, carlistes, etc., que anaven emergint. Envestí les primeres autonòmiques de l'any 1980 des de postulats progressistes i de Països Catalans amb la llista de Nacionalistes d'Esquerra però, novament, se'n desmarca aviat. També en aquest període de balbuçig democràtic neixen dos rotatius, *El País* i *l'Avui*, els dos en què més assíduament ha col·laborat, en aquest ordre, sovint com a historiador, però no exclusivament. Mai considerà Pujol com una plaga i, en canvi, no combregava gens amb el contrapès del batle Maragall, el felipisme ni els sectors més espanyol(iste)s del PSC. Posseïdor d'un natural que no defuig el conflicte, aquest caràcter bel·licós l'ha convertit en un home segurament molt temut, li ha proporcionat enemics acèrrims, i disputes i polèmiques constants amb intel·lectuals i pensadors castellanoespanyols, amb els quals sovint compartia les columnes d'opinió d'*El País*, conscient que ell allà tan sols hi omplia una quota.

Com altra gent, Culla pren partit en el conflicte araboisraelià i defensa amb convicció l'establiment d'un estat jueu que jutja inseparable de la legítima aspiració de Catalunya d'esdevenir també un estat propi. Això li proporcionaria una nova ocasió de polemitzar amb els mateixos filoespanyolistes d'abans (els Nart, Boadella, Morán, Azúa...). D'aquí se'n desprèn el curs de doctorat sobre sionisme que ensenya a la UAB i, per als molts que no hi podem accedir, el consol de l'estudi que estampà també a La Campana amb el títol d'*Israel, el somni i la tragèdia: Del sionisme al conflicte de Palestina* (2004). I com que ho considera un dels esdeveniments més intensos que ha viscut, també inclou un capítol sobre la caiguda del mur de Berlín, la desintegració de l'URSS i Iugoslàvia i el divorci amistós de Txèquia i Eslovàquia, que, essent tota una altra cosa, són les planes més interessants que he llegit sobre l'Europa de l'Est d'ençà de *Postwar*, de Tony Judt. L'efecte es deixà sentir a Catalunya, i Culla les aplegà totes en unes conferències sobre nacions sense estat.

L'impressionant relat de la visita al president Tarradellas a Saint-Martin-le-Beau entronca amb l'episodi «Polítics de totes les talles», igualment excepcional, en què destaca, especialment, la relació amb Pujol, tant per la dimensió històrica del personatge com pel final desvetlat arran del lamentable «cas Pujol». També hi esmenta Duran, Maragall, Carod, Mas, Saura o els diversos líders fugaços del PPC. Fixem-nos que, al marge d'aquests darrers, la resta pertanyen o bé al centredreta de l'extinta CiU o a les distintes esquerres, i l'anàlisi la reparteix en aquestes dues meitats (el llarg període pujolista i les experiències dels tripartits), de manera que l'aproximació a cadascuna d'elles l'efectuarà en el bloc corresponent. El tercer moment polític l'inauguraria el Procés, en què l'autor s'alinejarà clarament amb les tesis independentistes.

Llegir *La història viscuda*, les memòries que acaba de treure a la llum el professor Joan B. Culla, encara que soni molt tòpic, ens fa adonar que gràcies a ell vivim en un país una mica millor del que tindriem si ell no hi hagués estat. I a part d'això, l'experiència que ens ofereix i el gust que passam en llegir-lo ens deixen bona boca, com solen fer, en general, els llibres de Culla. ◀